
**THE SCHOOL GEOGRAPHIC EDUCATION IN GREECE AND BULGARIA -
COMPARATIVE FORESHORTENING - COMPULSORY TRAINING**

Tamara DraganovaFaculty of History, St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo – Veliko Turnovo,
Republic of Bulgaria, tamara_draganova@mail.bg

Abstract: Contemporary social realities form a new perspective towards the value of geographic knowledge and cognition, the significance of geographic erudition as a part of general knowledge and a style of social behaviour. The study and knowledge of foreign experience aims at the enrichment of the methodological literature of comparative geographical education, revealing the situational picture of school geography and on didactic aspects, which would be significant for the theory and practice of the comparative geographical education, for making decisions in the field of education policy of one's own country.

The comparative analysis of the school geographic education includes the following countries – Republic of Greece and Republic of Bulgaria. The analysis is part of a wider study of comparing training *Geography of countries* between the Balkan countries.

The presented comparative analysis of school geographical education refers to compulsory training in school. The comparative characterization performance in both countries is based on current curricula for the new academic year was made. The comparative analysis covers the following educational indexes: place of the discipline *Geography*, duration of systematic education in *Geography*, structure and content, aims of education, total academic hours according to curriculum, scale of the cultural-educational field, etc.

The conceptual framework of the study is built from the perspective of different geographical conceptions of relations in the system „man-society-nature”. It covers the geographical context of education for the formation of literacy, skills, attitudes and patterns of geographical behavior. The development of geographic education in Bulgaria is a basis for research study in the above-defined area. Since the school year of 2016 new educational realities have been introduced in Bulgaria. The education reform was initiated with the introduction of the new Pre-school and school education Act and its regulations that define the school frame of geographical education.

The comparative foreshortening of school geographic education between Greece and Bulgaria are a resource projection for the development of geography teaching methodology.

Keywords: school geographic education, syllabuses, curriculum, compulsory training, comparative analysis.

**УЧИЛИЩНОТО ГЕОГРАФСКО ОБРАЗОВАНИЕ В ГЪРЦИЯ И БЪЛГАРИЯ –
СРАВНИТЕЛНИ РАКУРСИ - ЗАДЪЛЖИТЕЛНА ПОДГОТОВКА****Тамара Драганова**Исторически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” – Велико Търново, Република България
tamara_draganova@mail.bg

Резюме: Съвременните обществени реалности формират нова гледна точка към стойността на географското знание и познание, значението на географската образованост като част от общата култура и стил на социално поведение. Проучването и познаването на чуждестранния опит цели обогатяване на методическата литература на сравнителното географско образование, разкриването на ситуационната картина на училищната география и на дидактическите аспекти, които биха имали значение за теорията и практиката на сравнителното географско образование, за вземането на решения в областта на образователната политика на собствената страна.

Сравнителният анализ на училищното географско образование включва страните – Република Гърция и Република България. Анализът е част от по-мощно изследване за сравняване обучението по *География на страните* между балканските страни.

Представения сравнителен анализ на училищното географско образование се отнася за задължителната подготовка в училище. Извършената сравнителна характеристика в двете страни е по действащите учебни програми към настоящата учебна година. Сравнителният анализ обхваща следните образователни показатели: място на учебния предмет *География*, продължителност на системното обучение по *География*,

структура и съдържание, цели на обучението, хорариум на учебните часове по учебен план и учебна програма, обхват на културно-образователната област и други.

Концептуалната рамка на изследването се изгражда от позициите на различни географски схващания за отношенията в системата „човек-общество-природа“. Тя обхваща и контекста на географско образование за формиране на грамотност, умения, отношения и модели на географско поведение. Развитието на училищното географско образование в България е основание за изследователско търсене. В България от 2016 учебна година има нови образователни реалности. Реформата в образованието стартира с въвеждането на новия Закон за предучилищното и училищното образование и неговите нормативни актове, които определят училищната рамка на географското образование.

Сравнителните ракурси на училищното географско образование между Гърция и България са ресурсна проекция за развитието на методиката на обучението по география.

Ключови думи: училищно географско образование, учебна програма, учебен план, задължителна подготовка, сравнителен анализ.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Под влияние на образователните реалности в България и въведения образователен закон се поставят нови изисквания пред училищното географско образование в свят на глобализация, прилагане на информационните технологии в учебния процес, преформулиране на компетентности и ценности като очаквани резултати от обучението. Необходимостта от проучването по темата, произтича от неговата актуалност, а хуманизирането на географското образование е свързано със съвременните тенденции на глобалното образование и европейските ценности, представени в неговите четири опорни стълба: да се научим да знаем, да се научим да можем, да се научим да живеем в унисон с другите, да се научим да бъдем. Образованието е национален приоритет и за двете страни, а всяка образователна реформа е носител на развитие.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Образователната система на всяка страна е отражение на културно-историческите ѝ традиции и народопсихология, на политическата и социалната ситуация, както и на икономическото развитие и международно сътрудничество. Глобализационните процеси в образованието са носители на образователна интеграция и мобилност, обмяна на опит и идеи, откриване на възможности за предлагане на решения в образователната политика.

Сравнителният анализ Гърция и България е реализиран по следните конструкти: световни и европейски тенденции, наименование на учебния предмет, принадлежност към предметна област, начало на самостоятелното изучаване на учебния предмет география, учебни предмети с интегративен характер, структурен модел на училищното географско образование, конструиране и структура на учебната програма, модел на конструиране на учебното съдържание, завършване на основно и средно образование при обучението по география, хорариум учебни часове, междупредметни връзки, списък на препоръчана научна, научно-методическа и учебна литература, методи на обучение, прилагане на ИКТ, структурно-съдържателна макрорамка, последователност на изучаване на регионите и страните, обучение по отечествена география, оценяване и др.

При двете изследвани страни има следване на образователните традиции в училищното географско образование и едновременно трансформиране в съответствие с европейските образователни ценности, които не правят изключение от общите световни тенденции в образованието и следват духа на европейските изисквания и стандарти.

По конструкт наименование на учебния предмет двете страни се различават. В Гърция учебният предмет е с наименование *География*, а в България – *География и икономика*. В България словосъчетанието *География и икономика* е от 2000 г., но няма аналог в други страни в региона и не е обосновано в нито един нормативен документ избора и налагането на това наименование.

Училищното географско образование в изследваните страни е част от предметната област на природните и обществените науки. В Гърция учебният предмет *География* принадлежи към предметната област *Природни науки*, а в България към *Обществени науки и гражданско образование, религия*. По този показател страните се различават, като причина за това е използването на различни принципи и подходи при конструирането на учебното съдържание, влиянието на различните научни и научно-методически школи, както и съхранените образователни традиции.

Изучаването на географията като самостоятелен учебен предмет в училище започва от V клас и в двете страни. И в Гърция и в България се изучават учебни предмети с интегративен характер преди самостоятелното изучаване на географията в училище (табл. 1). Някои от учебните предмети се изучават и успоредно с изучаване на географията. Различията се дължат на идеята за основата в географското обучение и принципа на предметна интегрираност, към които принадлежи географското образование в двете страни. По-голям брой от учебни предмети с интегриран характер се изучават в България с равнопоставеност между природната и обществената предметна рамка. В Гърция се изучава само един учебен предмет с тясно интегрирани основи от природната област, а успоредно с обучението по география се изучава и учебен предмет с обществено-политическа значимост за развитието на географското познание.

Учебни предмети от задължителна подготовка, които поставят интегрирано основите на учебния предмет *География* до момента на неговото самостоятелно изучаване в училище по учебни програми

Таблица 1

№	СТРАНИ	КЛАС	НАИМЕНОВАНИЕ НА УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ
1.	Република България	I	Роден край
		II	Околен свят
		III, IV	Човекът и обществото
		III, IV	Човекът и природата
2.	Република Гърция	I, II, III, IV	Проучване на околната среда
		V, VI	Социално и политическо образование*

*Забележка: учебните предмети имат интегративен характер и се изучават успоредно с изучаване на географията.

По сравнителен конструктивен модел на училищното географско образование страните се различава коренно:

✎ структурен модел **3+3(2)**: България;

✎ структурен модел **2+2**: Гърция.

Равнопоставено в двете страни по степени на образование е училищното географско образование, но в България е по-голяма продължителността на обучението по география. Структурният модел е носител на образователни традиции, но и на училищните реформи, както и на определяне значимостта на географската грамотност и култура за развитието на съвременната личност в глобалния свят.

Всяка от двете страни се отличава със специфична програмна структура. В учебните програми и на двете страни се съдържат целите, програмното съдържание, очакваните резултати от обучението по география, междупредметните връзки, годишен хорариум учебни часове.

Учебните планове и програми са конструирани в посока от теоретичното към практическото развитие на учебния процес по география. Моделът на конструиране на учебното съдържание и в двете страни е смесен. Учебното съдържание в учебните програми по география имат спираловидно-концентрична и линейна структура. Смесеният модел за конструиране на учебното съдържание по география е утвърден в световната и европейската практика, което показва, че двете страни развиват и ориентират географското образование в училище към световните тенденции.

Завършването на основното образование, което е задължително и в двете страни се отличава с една и съща продължителност - една година. В Гърция задължителното образование, в това число и географското завършва в 6 клас, а в България при новите реалности е в VII клас. Разлика има и при завършване на средното образование, в което се изучава география. По показател последен клас на гимназиалното образование, в който се завършва с изучаване на география се наблюдава следното разпределение: в Гърция по-рано се завършва с обучението по география в училище – В гимназиален клас (8 клас), а в България е X клас. Различието се обяснява с различията в структурата на образователната система и структурно-съдържателния модел на училищното географско образование за отделните страни, задължителното училищно образование, изучаването на училищната география в задължителна подготовка, продължителността на курса и образователните традиции и политики в страните.

Съществено е различието по сравнителен конструктивен модел – хорариум учебни часове по география в основното и средното училище. В Гърция в *клас E* (5 клас) обучението по география е с годишен хорариум – 47 учебни часа, а в *клас F* (6 клас) обучението по география е с годишен хорариум – 45 учебни часа. Общо в основното образование географията е изучавана с общ хорариум 92 учебни часа. В гимназията обучението по география е с общ хорариум от 97 учебни часа – в *A гимназиален клас* (7 клас) годишният хорариум е 48

учебни часа, а в *В гимназиален клас* – 49 учебни часа. Общо обучението по география е с общ хорариум 189 учебни часа в гръцкото училище. За сравнение в българските училища географията се изучава с общ хорариум за двете образователни степени – 336 учебни часа (основна степен, прогимназиален етап – 174 учебни часа и средна степен, първи гимназиален етап – 162 учебни часа). По този сравнителен конструкт се отличава училищното географско образование с повече хорариум от учебни часове в България. Разликата в гръцкото училище е компенсирано с изучаване на учебни предмети с интегриран характер от природната област.

В учебните програми и на двете страни се съдържат препоръки за развитие на хоризонталните връзки. В Гърция са посочени възможностите за реализиране на междупредметни връзки в гимназиалните класове с история, социално и политическо образование, музика, визуални изкуства, математика, език и др. За класовете Е и F - език, естетическо възпитание, музика, история. В България вниманието върху хоризонталните връзки е разкрито при реализиране на дейностите за придобиване на ключовите компетентности, с конкретни примери за учебния предмет и дейностите: български език и литература, чужди езици, математика, човекът и природата, история и цивилизации, информационни технологии, технологии и предприемачество и др. Тази характеристика се отнася само за новите учебни програми по география в V, VI и VIII клас, които са действащи. За учебните програми в VII, IX и X клас, които не са реформирани и са действащи за учебната 2017/2018 г. има определено само наименованието на учебния предмет (1 или 2 учебни предмета), с които да се осъществяват междупредметните връзки.

В обучението по география и за двете страни по учебни програми е акцентирано на необходимостта и препоръката за използване на информационно-комуникационните технологии (ИКТ), географската карта и интерактивните методи в процеса на обучение по география. Обучението се основа на комбиниране на традиционните и съвременните методи на обучение. Специфика за обучението по география в Гърция е препоръчване изготвянето на интелектуални карти и оценяването на учениците чрез ученическо портфолио. Въведено е разбирането, че интелектуалната карта е фактор за организиране и инструмент за структуриране и обработване на информацията във вид на графично изображение. Прилагането на интелектуалните карти е продукт на цялостно синтезирана и визуализирана информация, стимулираща активното, личното и асоциативното мислене. Ученическото портфолио е аспект в оценяването на учениците и в България.

Учебните програми и в двете изследвани страни насочват към формиране на географска култура, знания, умения и компетенции чрез критично и творческо мислене, общуване, екипна работа при решаване на проблеми, вземане на решения, проектна дейност с помощта на информационните технологии в урока по география. Програмите насочват учениците не към механичното запаметяване на учебното съдържание, а към развиване на критическо отношение и аргументирано отстояване на лична позиция.

Обучението по география в Гърция е базирано на широкото сътрудничество в групи, прилагане на активно учене чрез изследване и откриване. Препоръчено е непрекъснатото използване на карти, проучване на естествената околна среда и решаването на реални проблеми, търсене на информация от различни източници, дискусии, работа по проекти, изразяване и зачитане противоположното мнение, ролеви игри и драматизация, посещения на места, свързани с предмета на географията (Обсерватория и др.).

В програмите по география в Гърция е препоръчано да се прави сравняване на различни пространствени структури или функции по отношение на тяхната сложност, тяхната роля, йерархия, икономическо развитие. Обучението по география е поставено на основата на интерпретиране на диаграми и статистическа информация, като е препоръчано за ефективно обучение използването на подходящ софтуер с географско съдържание. Препоръчано е учениците да представят резултатите от изследователската дейност и работата по проекти чрез ИКТ.

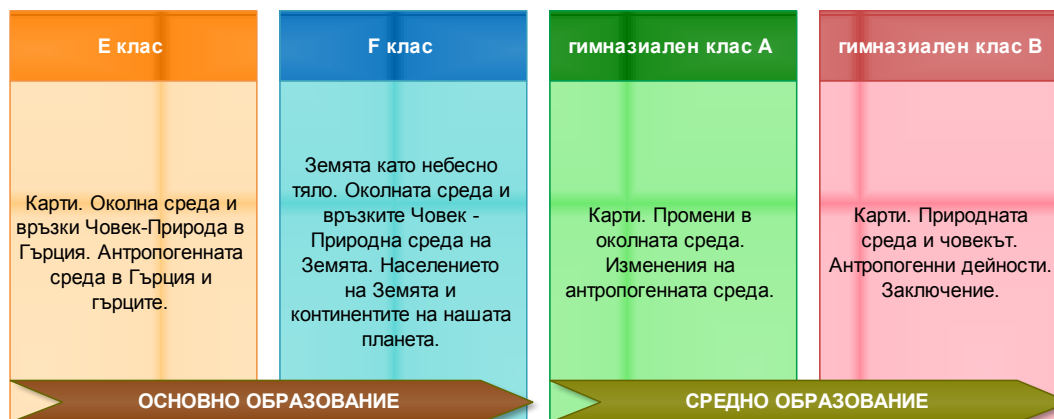
Важна задача на учебната програма по география в Гърция е прилагането в процеса на обучение на изследователски задачи, като необходимата информация се осигурява чрез събиране от различни източници, включително работа на терен, Интернет, данни от интервюта, географски информационни системи (ГИС). В учебната програма се съдържат напътствия за организиране и провеждане на теренната работа и учене извън класната стая, което да включва събирането на данни с или без помощта на ИКТ, като например използване на цифров фотоапарат и видеокамера, ГИС и сензори в околната среда.

Специфично за учебната програма в Гърция за всички класове е съдържанието на очакваните резултати по главни теми и указания за оценяване на учениците. Препоръка към учителите е оценяването на учениците да не е само върху научното познание, но и на всички други (психомоторни, емоционални) умения. Програмата определя учителите при оценяването на учениците да се позовават на три основни принципа:

- непрекъснато саморазвитие и самоусъвършенстване за всички участници в учебния процес;

- насърчаване и преподаване на учениците за това, как те могат да се самоцензурат;
- информация, получавана от пресичането на различни източници и техники (оценяване на проекти).

Учебното съдържание по класове за основната и средната степен в двете страни коренно се различава (фиг. 1 и 2). Структурно-съдържателната макрорамка показва големите различия в принципите и подходите при конструирането на учебното съдържание и влиянието на различни научни и научно-методически школи.

Фиг. 1. Структурно-съдържателна макрорамка на училищното географско образование в Гърция

Фиг. 2. Структурно-съдържателна макрорамка на училищното географско образование в България

Обучението по регионална география се отличава със специфики и за двете страни по отношение последователност на изучаване на континентите и броя на препоръчаните в учебната програма за изучаване страни. Принципите на изучаване регионите и страните по континенти, който се прилага в България и Гърция е регионалният принцип, от индуктивното към дедуктивното, принципа на типологичност и принципа на проблемност. И в двете страни е регламентирана последователността на изучаване на регионите – от Европа към Океания, а от там и на страните в тях. В Гърция учебната програма тази последователност присъства само за основното образование, но не е посочена такава за гимназиалното образование.

Съществува специфика по отношение броя на посочените страни за изучаване по учебни програми, като в Гърция и България няма посочена нито една страна като препоръчителна за изучаване в гимназията. Образователната политика на учебните програми дават свободата на учителите и авторските колективи на учебниците в зависимост от глобалната ситуация и регионалното развитие, интересите на учениците и геополитиката в света да правят своя избор - коя страна или група страни да се изучават. По новата учебна програма в България за IX клас, която ще е в сила от учебната 2018/2019 г. последователността е от индуктивното към дедуктивното - от Европа към Океания, като са определени конкретни примери за страни представителки за даден регион – 10 страни. При изучаването на регионалната география се акцентира на характеризирани на страните по правило, по избор и с помощта на информационните технологии.

Изучаването на регионалната география по отношение на опорните знания разделя двете страни

коренно. В Гърция регионалната география се изучава в един клас за двете образователни степени, а в България обучението е в една година на средното образование, но има опорни основи в трите класа на основното образование.

Обучението за родната география също разделя двете страни на противоположни полюси. В България е традиция да се изучава география на родната страна в последния клас на основно и средното образование, в които географията се изучава в задължителна подготовка. В Гърция няма самостоятелен курс на обучение по отечествена география, с който да се завършва образователна степен. Обучението за страната е концептуализирано в първия клас на основното образование (Е клас), с който се започва самостоятелното изучаване на географията като учебен предмет.

По показател предоставена информация и списък за използване на конкретна научна, научно-методическа и учебна литература в учебните програми се отличава Гърция. В учебните програми на Гърция се съдържа списък с конкретен реквизит - заглавие, автор, издателство, година на издаване на препоръчаните за използване научна, научно-методическа, научно-популярна литература и учебници. Най-много интернет образователни ресурси като линкове за стратегии, планове, образователни платформи и софтуер, карти, филми, изображения и други има в учебната програма на Гърция. В България учебните програми не съдържат този реквизит, а изборът на научна, научно методическа литература и учебници е отговорност и професионално решение на учителите.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Българската реформа се провежда в условията на интегриране и адаптиране към европейските образователни ценности, а училищната география развива и интерпретира съвременните изисквания към стимулиране на системно, аналитично и критично мислене, към изразяване на лична аргументирана позиция и отношение за развитие на географското познание и култура. Сравнителното географско образование е ефективно и приложимо именно между страни, поставени в различни и противоречиви условия на социални и икономически, политически и културни измерения.

Съхраняването и развитието на българската образователна традиция в училищното географско познание, иновативността и ефективността в педагогическите практики и методическия опит, поставят вниманието върху познаване на чуждия опит, с цел идентифициране на рационални и ефективни образователни явления, процеси и обекти, които могат да допринесат за усъвършенстване на училищната география и образователните политики.

Стимулирането на педагогическите иновации и обмяната на опит и информация за училищното географско образование е възможност за разрешаване на актуални проблеми, взаимстване на успешни педагогически практики и откриване на колаборативни перспективи.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] T. G. Draganova, S. M. Dermendzhieva, Comparative analysis of the geography education in the Balkan countries, Fourth Romanian – Bulgarian – Hungarian – Serbian International conference, Abstracts of the oral and poster presentations. Vidin, Bulgaria, 130 – 131, 2016.
- [2] T. G. Draganova, S. M. Dermendzhieva, Comparative analysis of the geography education in the Balkan countries, Porto, Portugal, 2016.
- [3] Uchebna programa po geografija, E klas, Greece.
- [4] Uchebna programa po geografija, F klas, Greece.
- [5] Uchebna programa po geografija, A gimnazialen klas, Greece.
- [6] Uchebna programa po geografija, B gimnazialen klas, Greece.
- [7] Uchebna programa po geografija i ikonomika V klas, Bulgaria.
- [8] Uchebna programa po geografija i ikonomika VI klas, Bulgaria.
- [9] Uchebna programa po geografija i ikonomika VII klas, Bulgaria.
- [10] Uchebna programa po geografija i ikonomika VIII klas, Bulgaria.
- [11] Uchebna programa po geografija i ikonomika IX klas, Bulgaria.
- [12] Uchebna programa po geografija i ikonomika X klas, Bulgaria.